

Fejős I. István

KERTÉSZ IMRE: A TÁRGYI BIZONYÍTÉKOK
ELMÉLETE A BÜNTETŐELJÁRÁSI JOG
ÉS A KRIMINALISZTIKA TUDOMÁNYÁBAN

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972

Manapság már alig akad olyan súlyos bűncselekmény, amelynek felderítésében és bizonyításában ne játszanának nagy szerepet a tárgyi bizonyítékok. Köztük vannak nem kis számban olyanok is, amelyek vizsgálatát csak az utóbbi évek tudományos eredményei tették lehetővé.

A munka jellege: a tárgyi bizonyítékok metodológiai problémáinak komplex (büntetőeljárásjogi és kriminalisztikai) feldolgozása. A szerző a tárgyi bizonyítékok egyes vizsgálati módszereinek leírását nem adja meg, hanem csak annyiban érinti őket, amennyiben szükségesek az alapfogalmak és elméleti megállapítások meghatározásához vagy illusztrálásához.

Az értekezés első három fejezetét a tárgyi bizonyítékokkal kapcsolatos fogalmak meghatározásának, a többi fejezetet a tárgyi bizonyíték rögzítési, vizsgálati és értékelési elméletének szenteli.

Először a tárgyi jelleg, majd a bizonyíték fogalmát igyekezik tisztázni. Csak ezután kísérli meg a meghatározandó tárgyi bizonyíték fogalmát a nála szélesebb terjedelmű bizonyítékfogalom alá rendelve bemutatni azokat az ismertetőjegyeket, amelyek a tárgyi bizonyítékokat megkülönböztetik a bizonyítékok többi fajtájától.

A tárgy az anyagi világ része. Az anyag egyes részei az anyag mozgása közben bizonyos viszonylatokban elhatárolódnak egymástól, tárgyat alkotnak. A hagyományos meghatározás szerint a tárgy „anyagi jelenségeknek olyan konkrét egysége, mely mint különálló létező értékelhető” A tárgyiság pedig mindenekelőtt „a különállást, az individuális létezést és az ebből eredő szemléletességet, egyik tárgynak a másiktól való lényeges különbségét jelenti.”

A tárgy meghatározása után már lehet a tárgyi bizonyíték fogalmát taglalni. Előbb azonban tisztázni kell a tárgyi bizonyítási eszköz fogalmát. A tárgyi bizonyítási eszköz a hatóság rendelkezésére álló, eljárásjogi cselekmény során rögzített test.

A büntetőjogilag fontos eseményben, az anyagi világban számtalan változás jön létre. Legnagyobb részük, a tudomány és technika mai fejlett-

ségi fokán nem fedhető fel. Ezért csak igen kis hányadukból lesz tárgyi bizonyíték. A többi között ez is mutatja, hogy a tudomány és technika fejlődése milyen sok lehetőséget tartogat még számunkra.

A bizonyítás szempontjából releváns eseményt tükröző tárgyak csak azáltal nyernek bizonyítási funkciót, hogy az ember „bevonja” őket a bizonyítási folyamatba. Ez a bevonás megfelelő eljárásjogi formaságok szerint történik. A bevonás egyrészt azt is biztosítja, hogy a bizonyítást bármely pillanatában be lehessen mutatni a bizonyítás címzettjének (ügyész, bíróság stb.). A bizonyítékoknak meg kell őrizniök funkciójukat az eljárás minden szakaszában, sőt még befejezése után is. Az író úgy véli, hogy a tárgy csak addig lehet tárgyi bizonyíték, amíg a bizonyítás címzettjének be lehet mutatni. Ha ez nem lehetséges, akkor nem őt, hanem a róla szóló adatokat tartalmazó bizonyító eszközt használják fel a bizonyításnál.

„Tárgyi bizonyítási eszköznek az eljáró hatóság rendelkezésére álló, eljárási cselekmény során rögzített testet, ténybeli adatnak pedig az általa elementárisan tükrözött eseményre vonatkozó információt értjük. A tárgyi bizonyíték a kettő egysége.”

„Tárgyi bizonyítéknak lenni nem más, mint valamely társadalmi tárgy meghatározott társadalmi (eljárásjogi, bizonyítási) funkcióját betölteni. A dolog bizonyítékká akkor válik, amikor a bizonyításba bekerül.”

Napjaink sokat vitatott kérdésével: a hangszalag, hanglemez, lyukkártya és a gondolati tartalmat egyéb, nem grafikai úton rögzítő tárgyak bizonyítékként való felhasználásának problémájával az író szintén foglalkozik.

Idéz régebbi véleményeket, melyek szerint a „nem papíron és nem szokásos írásjellel kiállított okiratok közül a jelen korban és még inkább a jövőben a gramafonlemez és a magnetofonszalag a legjelentősebb. Mindkettő okirat, minthogy nyilatkozatot tanúsít megrögzítésre alkalmas eszközzel.” A felfogás ellenzői azzal érveltek, hogy a fonográf lemez nem lehet irat, mert tartalma csak bonyolult szerkezet segítségével észlelhető.

Az író elfogadja Sz. Ja. Rozenblit álláspontját, mely szerint a hangszalag lehet sajátos okirat, tárgyi bizonyíték és az eljárási jegyzőkönyv kiegészítő eszköze is.

„Tárgyi bizonyítékként szerepelnek az iratokhoz hasonlóan az eljárásban a gondolati tartalmat nem grafikai úton rögzítő tárgyak is, amennyiben a releváns tényt elementárisan (mechanikailag, elektromágnesesen) tükrözik.”

A hangszalagok tárgyi bizonyítékként való vizsgálatának ma már rendkívül széles technikai lehetőségei vannak. Megállapítható pl., hogy az adott hangszalag eredeti felvétel-e, vannak-e rajta hamisítás nyomai stb. Megfelelő felszereléssel azonosítható a hangszalag alapján mind a hangforrás, mind a felvevőkészülék.

Ma azonban még mindig sokan ellenzik a hangszalag alkalmazását, mondván, hogy nagy a hamisítási lehetőség. Ez ellen szól az, hogy egy gépipírási anyag meghamisítása technikailag sokkal egyszerűbb, mint egy elkészített kihallgatási hangfelvétel átjátszása.

Az eddigi kutatások azt mutatják, hogy a hangfelvétel „hálásabb” objektumává válhat a kriminalisztikai vizsgálatoknak, mint a kézírás és a gépipírás.

Van egy pont, amelyben a különböző vélemények is egyetértenek: a hangszalag lejátszása nem vallomás. A hangszalag mégsem maga a tanú, lejátszása nem helyettesítheti az ember aktív részvételét.

A hangfelvétel és a jegyzőkönyv viszonyáról megállapítja: „A hangfelvétel az elhangzottakat a jegyzőkönyvnél sokkal részletesebben tartalmazza, nem tekinthető a jegyzőkönyv részének, kiegészítésének sem. Véleményünk szerint önálló okirat s mint ilyen, mind írásbeli, mind tárgyi bizonyítékként alkalmazásra kerülhet.”

Kertész Imre foglalkozik korunk nagy vívmányával, a mikroméretű anyagmaradványok vizsgálatával is. Ezt írja: „Az analitikai eljárások utóbbi években elért fejlődése hozzájárult sok vizsgálati módszer határfokának növeléséhez, de talán legnagyobb változást a kriminalisztikában a mikroméretű anyagmaradványok vizsgálata terén hozta. A mikromódszerek már régen helyet kaptak a kriminalisztika fegyvertárában, de míg pár évvel ezelőtt még jóformán csak szabad szemmel észrevehető tárgyi bizonyítékok kerültek vizsgálatra . . . addig ma már egyre többször válik fontos bizonyítékká olyan mikroszkópi nagyságú anyagmaradvány, melynek még meglétéről is csak érzékeny vizsgálati eljárások segítségével lehet meggyőződni.”

A mikroméretű anyagmaradványok morfológiai, strukturális, minőségi és mennyiségi elemzésekor szerzett tapasztalatok segítették hozzá a kriminalistákat ahhoz, hogy megkíséreljék egy sokkal bonyolultabb feladat megoldását: a személyek mikroszenyezetük alapján történő azonosítását. Fáradozásuk sikerrel járt, mert ma már a még viszonylag zárt közösség esetén is elkülöníthetők az egyes személyek holmijai mikroszenyezettségük összetétele és elosztása szerint.

Egyszóval a mikroméretű anyagmaradványok vizsgálata kibővíti a bizonyítási eljárás lehetőségeit.

„A tettes vagy tárgyai legtöbb bűncselekmény elkövetésekor fizikai érintkezésbe kerülnek a helyszín tárgyaival vagy a sértettel, s eközben egyrészt anyagmaradványok tapadnak rájuk, másrészt azok hagynak a velük érintkezésbe került személyeken és tárgyakon anyagmaradványokat. Mindebből következik, hogy éppen a társadalomra igen súlyosan veszélyes bűntettek esetében elvileg mindig megvan a lehetősége olyan mikroméretű anyagmaradványok felkutatásának . . . amelyeket a tettes akaratától függetlenül kénytelen a helyszínen vagy a sértetten hagyni, illetőleg amelyek rajta vagy ruházatán maradnak, s amelyek eltávolítása is

rendkívül nehezen megoldható feladat. Ebben rejlik e vizsgálatok technikai fejlesztésének és a jövőben minden bizonnyal tömegessé válásának nagy kriminalisztikai jelentősége.”

E néhány szemelvény bemutatása után nem nehéz megállapítani, hogy „A tárgyi bizonyítékok elméletét” haszonnal tanulmányozhatják mindazok, akiket érdekel a modern igazságszolgáltatás. A szakértőkön, bírákon, ügyészeken, ügyvédeken, joghallgatókon kívül érdekes gondolatokat meríthetnek Kertész értekezéséből a filozófiával vagy logikával foglalkozók is.